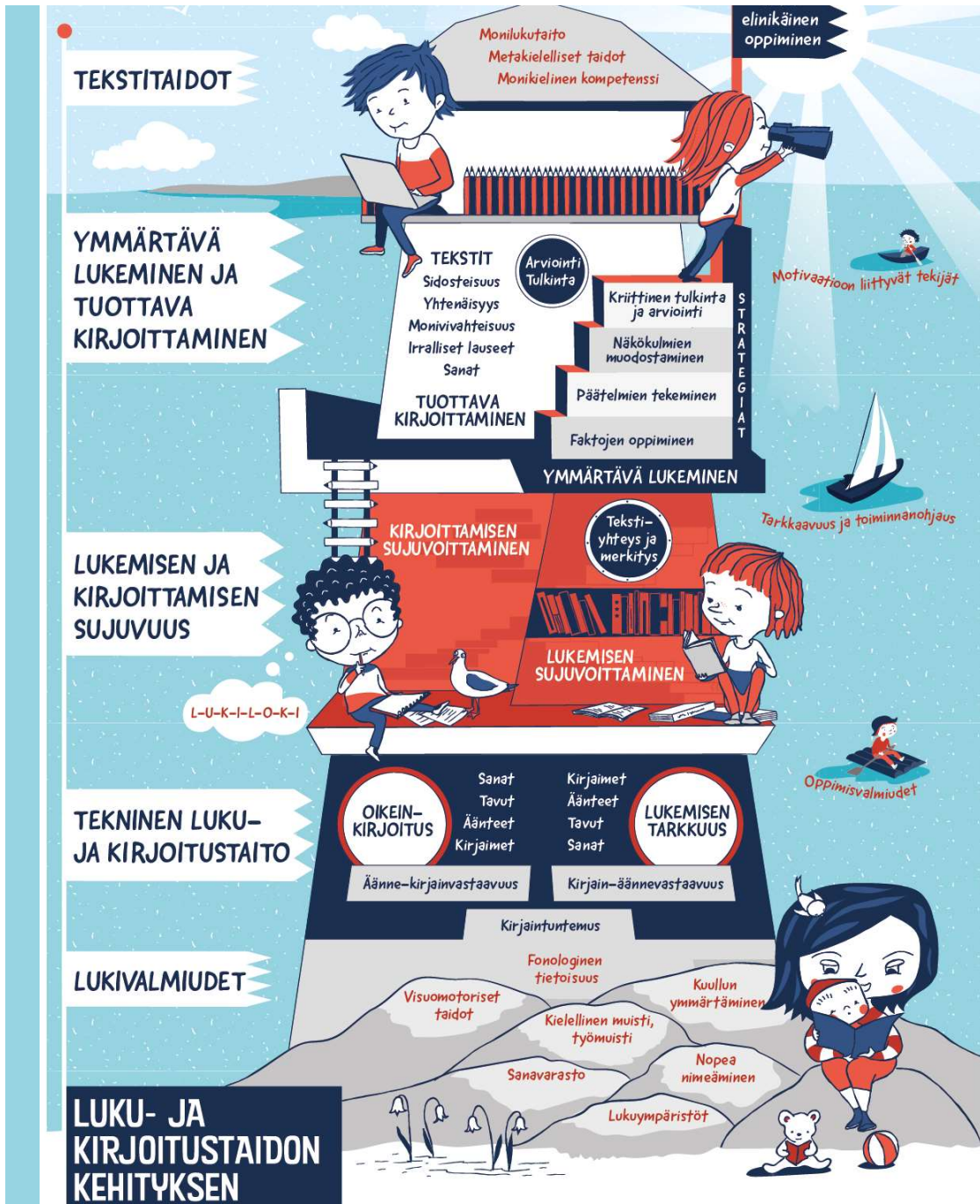

Lukivaikeuksien tunnistaminen

Lähtökohtia lukivaikeuksien tunnistamisessa:

- Tieto taidoista, joille luku- ja kirjoitustaito rakentuvat
- Tieto näiden taitojen yhteyksistä toisiinsa
- Arvio oppijan taidoista (vahvuudet, tuen tarpeet)

Nämä tiedot antavat pohjan myös tukitoimien suunnittelulle.

LUKEMISEN JA KIRJOITTAMISEN ARVIOINTIMENETELMIÄ

Arviointimenetelmien käyttö

Tähän dokumenttiin on koottu lukemisen ja kirjoittamisen osataitoihin tai näiden taustataitoihin kehitettäviä arviointimenetelmiä. Arviointi on keskeinen osa tuen suunnittelua sen eri vaiheissa. Ensimmäinen vaihe on yleensä tuen tarpeen tunnistaminen, johon onkin melko kattavasti välineitä tarjolla eri ikäluokilla. Nämä tehtävät ovat usein ryhmätehtäviä, joilla saadaan kärkeä kuva taitojen tasosta suhteessa ikäryhmään. Jos lapsi tai nuori menestyy ikänsäan heikommin näissä tehtävissä, taitoa on hyvä kartoittaa tarkemmin yksilötehtävillä, jotta saadaan selville, mitkä osataidot oppija hallitsee ja missä tarvitaan tukea. Taustataitojen kartoittaminen auttaa usein ymmärtämään vaikeuksien syytä. Yksilöllisen arvioinnin perusteella tuotoimitet voidaan suunnitella oppijan tarpeiden mukaisesti. Jotta tuen vaikuttavuutta voidaan seurata, tarvitaan siihen soveltuvia arviointimenetelmiä. Oppimisen seurantaan tarkoitettuja välineitä on toistaiseksi melko vähän. Toisaalta seuranta varten ei tarvita normitettuja tehtäviä, koska siinä tärkeää on kehityksen vertaaminen oppijan aikaisempaan suoriutumiseen näiden, ei niinkään verrattuna ikänsäan. Siksi uskomme suositella tässä koosteessa mainittuja seurannan välineitä yksilöllisen oppimisen seurantaan myös muilla ikäryhmillä kuin niillä, jotka on mainittu arviointimenetelmän yhteydessä. Seurannan välineitä voi kehittää myös itse. Olellista niissä on se, että niissä seurataan juuri sitä taitoa, jota tuetaan ja että tehtävän taso on lapselle sopiva.

Tähän koosteeseen on valittu sellaiset luku- ja kirjoitustaitoon sekä niiden taustataitoihin kohdentuvat menetelmät, joita kirjoitushetkellä on myynnissä ja joiden kootamisessa on käytetty normi- tai viiteryhmiä. Mahdolliset täydennykset tai korjausehdotukset koosteeseen voi osoittaa kirjoittajille. Viiteryhmiin koot vaihtelevat huomattavasti, mikä on hyvä huomioida arviointimenetelmien tuloksia tulkittaessa.

Arvioitavien taitojen lyhenteet

- T - taustataidot
- LT - lukemisen tarkkuus
- LS - lukemisen sujuvuus
- LY - luetun ymmärtäminen
- KO - oikeinkirjoittaminen
- KS - kirjoittamisen sujuvuus
- KT - tuottava kirjoittaminen

Kielellisten taitojen ja **lukemisen** arviointimenetelmiä

Arviointimenetelmä	ESIKKO - Lapsen esikielellisen kommunikaation ja kielen ennakarhoitus
Viite tiedot	Laakso, M., Elämä, K. & Poikkeus, A.-M. (2011). ESIKKO - Lapsen esikielellisen kommunikaation ja kielen ennakarhoitus. Niilo Mäki Instituutti.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen ja oppimisen seuranta
Viiteaineiston ikäryhmä	6 - 12 kk
Arvioitavat taidot	T Esikielellinen kommunikaatio ja kieli
Arviointitapa	Kyseilylomake
Saatavuus	http://jauvoa.nmi.fi/product/50/esikko--lapsen-esikielellisen-kommunikation-ja-kielen-ennakarhoitus (maksullinen)

Arviointimenetelmä	SANASEULUA - Lapsen varhaisen sanaston kehityksen seurantamenetelmä
Viite tiedot	Osah, S. & Vehkavuori, S. (2018). SANASEULUA - Lapsen varhaisen sanaston kehityksen seurantamenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen
Viiteaineiston ikäryhmä	6 - 24 kk
Arvioitavat taidot	T Ymmärtäminen ja ilmaistun sanaston kehitys (9 - 18 kk) Ilmaistun sanaston kehitys (18 - 24 kk)
Arviointitapa	Kyseilylomake
Saatavuus	http://jauvoa.nmi.fi/product/101/sanaseula (maksullinen)

Arviointimenetelmä	Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä
Viite tiedot	Lytyinen, P. (1999). Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti ja Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen, taidon kehityksen seuranta
Viiteaineiston ikäryhmä	6 - 20 kk
Arvioitavat taidot	T Varhaisen kommunikaation ja sanaston kehitys, tavutusmuotojen hallinta ja ilmaistun pituus
Arviointitapa	Kyseilylomake
Saatavuus	http://jauvoa.nmi.fi/product/24/varhaisen-kommunikation-ja-kielen-kehityksen-arviointimenetelma (maksullinen)

Arviointimenetelmä	LUKIIVA -LUKIVALMIUKSIEN arviointimenetelmä 4-5-vuotiaille
Viite tiedot	Puolakanaho, A., Poikkeus, A.-M., Ahonen, T. & Aro, T. (2011). LUKIIVA - LUKIVALMIUKSIEN arviointimenetelmä 4-5-vuotiaille. Niilo Mäki Instituutti.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen
Viiteaineiston ikäryhmä	3½-5½ v
Arvioitavat taidot	T Lukivalmiudet : esiintymisen läheisyys, kirjaintuntemus ja nimeämisajuvuus
Arviointitapa	Kyseilylomake, yksilötehtävä
Saatavuus	http://jauvoa.nmi.fi/product/53/lukiiva--lukivalmiuksien-arviointimenetelma-4-5-vuotiaille-lapsille (maksullinen)

Arviointimenetelmä	LukiAid - Kysymyslaatikko lukemiseen liittyvien valmiuksien arvioimiseksi
Viite tiedot	Puolakanaho, A. (2008). Kysymyslaatikko lukemiseen liittyvien valmiuksien arvioimiseksi.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen
Viiteaineiston ikäryhmä	varhaiskasvatusta
Arvioitavat taidot	T Lukemivalmiudet
Arviointitapa	Kysymyslaatikko
Saatavuus	http://www.lukimat.fi/lukemisen-tietoa/velu/arviointi/kysymyslaatikko-lapsen-lukemisen-tuopuolelvalle-lukemiseen-liittyvien-valmiuksien-arvioimiseksi (maksuton)

Arviointimenetelmä	Fonologiatesti - Lapsen äänteellisen kehityksen arviointimenetelmä
Viite tiedot	Kunnari, S., Savinainen-Malkonen, T. & Saaristo-Helin, K. (2012). Fonologiatesti - Lapsen äänteellisen kehityksen arviointimenetelmä. Niilo Mäki Instituutti.
Käyttötarkoitus	Tuen tarpeen tunnistaminen, taidon kehityksen seuranta
Viiteaineiston ikäryhmä	2 - 6 v
Arvioitavat taidot	T Lapsen taito tuottaa eri äänteitä ja äänteiden yhdistelmiä
Arviointitapa	Yksilötehtävät
Saatavuus	http://jauvoa.nmi.fi/product/50/fonologiatesti--lapsen-aaenteellisen-kehityksen-arviointimenetelma (maksullinen)

Kooste lukemisen ja kirjoittamisen arviointimenetelmistä Peda.netissä

Arvioinnin tasot:

- Tuen tarpeen tunnistaminen
- Taidon kartoittaminen → tuen suunnittelu
- Oppimisen seuranta

Esimerkki: Vertti, 6v

- Oppi ensimmäiset sanansa noin puolitoistavuotiaana, kolmevuotiaaksi asti puhui lyhyitä, kahden-kolmen sanan lauseita
 - Isällä ja isän vanhemmilla ollut vaikeuksia koulussa, lukivaikeutta ei diagnosoitu
-
- Harjoittelee vielä R:n ääntämistä
 - On oppinut oman nimensä ja vanhempiensa nimien alkukirjaimet, mutta ei osaa kirjoittaa omaa nimeään
 - Sanojen alkuäänteiden tunnistaminen on vaikeaa
 - Hakee usein sanoja tai keksii kiertoilmauksia, näyttää eleillä ("se juttu...toi toi...näkimet)

Riskitekijöiden tunnistaminen lukutaidon varhaisvaiheissa

(Anne Puolakanaho)

Ennen kouluikää

- Herkkyys äänneille
- Kirjainten tunteminen
- Kielellinen muisti
- Nimeämisen nopeus
- Puheen selkeys
- Sanavarasto
- Kielellisten peruskäsitteiden hallinta
- Sanojen, puheen ja ohjeiden ymmärtäminen

Alkuopetuksessa

- Kirjain-äännevastaavuuksien hallinta
- Fonologinen tietoisuus
- Nimeämisen nopeus
- Kielellinen työmuisti
- Lukutarkkuus ja lukusujuvuus kehittyvät ikätovereita hitaammin
- Oikeinkirjoitusvirheet (erityisesti kaksoiskonsonantit)

Mitä kuuluu Vertille (4. lk)

- Kertasi ensimmäisen luokan, kun lukemaan oppiminen oli vaikeaa. Nyt lukee tarkasti, mutta lukunopeus vastaa 1. lk tasoa. Ymmärtää melko hyvin lukemaansa, mutta pitkissä virkkeissä ymmärtäminen kärsii.
- Ymmärtää kuulemansa ohjeet hyvin ja oppiikin hyvin kuuntelemalla tunneilla.
- Käsiä harjoitellaan edelleen, nyt kirjoitettu enemmän tietokoneella. Kirjoittamisessa geminaattavirheitä.
- Osa-aikaista erityisopetusta äidinkielessä, matematiikassa ja englannin kielessä
- Kotona taistellaan läksyjen tekemisestä, vie runsaasti aikaa
- Mieluisia harrastuksia: Jalkapallo, sähly, BMX-pyöräily, tietokonepelit
- Kolmannen luokan jälkeen luokassa ollut lieviä käyttäytymisen pulmia (pelleilyä)
- Kaverisuhteet toimivat hyvin

Riskitekijöiden tunnistaminen alkuopetuksen jälkeen

- Nimeämisen nopeus
- Kielellinen työmuisti
- Lukemisen sujuvuus
- Luetun ymmärtäminen (suhteessa kuullun ymmärtämiseen)
- Oikeinkirjoitus ja tuottava kirjoittaminen
- Vieraan kielen oppiminen
- Motivaatio lukemista ja kirjoittamista kohtaan

Vertti, ammattikoululainen

- Vertti opiskelee logistiikka-alan tutkintoa
- Lukeminen on edelleen hidasta, mutta Vertillä on hyvät pohjatiedot opiskeltavasta aiheesta ja hän kuuntelee tunneilla tarkkaan.
- Kielten opiskelu on edelleen työlästä ja vaativammissa teksteissä luetun ymmärtäminen tuntuu vaikealta
- Kirjoittamistehtävissä Vertti ”menee siitä mitä aita on matalin”
- Harjoittelujaksoilla hän on menestynyt hyvin. Raportit vivästyvät usein.
- Vapaa- ajalla Vertti lukee tietokonepelien tekstiä ja kirjoittaa Whatsapp-viestejä. Harrastuksiin kuuluvat mopoilu ja tietokonepelit. Vertti korjaa mielellään kodinkoneita, pyöriä ja mopoja.

Riskitekijöiden tunnistaminen nuorilla

- Lukemisen hitaus ja työläys
- Luetun ymmärtäminen ja luetun ymmärtämisen strategiat
- Tuottava kirjoittaminen
- Kielten oppiminen
- Opintoihin liittyvät ongelmat
- Aukkoja tiedoissa, jotka olisi pitänyt omaksua lukemalla
- Vapaa-ajan lukeminen, lukumotivaatio?
- Opintosisältöjen ja koulutuspolun valinnat?